

4.Розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 верес. 2020 р. № 1126-р «Про схвалення Стратегії боротьби з організованою злочинністю. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1126-2020-%D1%80#Text>.

Коваленко Валентин Васильович,

професор Європейського університету
доктор юридичних наук, професор, член-
кореспондент Національної академії
правових наук України,

Мозоль Станіслав Анатолійович,

професор кафедри кримінології
та кримінально-виконавчого права
Національної академії внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор

ОСОБЛИВОСТІ НАДАННЯ КОНФІДЕНЦІЙНИХ ЮРИДИЧНИХ КОНСУЛЬТАЦІЙ ОСОБАМ, ВЗЯТИМ ПІД ВАРТУ

Анотація. У тезах доповіді охарактеризовано порядок надання побачень особам взятих під варту та визначено особливості надання конфіденційних юридичних консультацій таким особам. Проаналізовано зміни до ст. 12 Закону України «Про попереднє ув'язнення» в частині фіксації конфіденційних юридичних консультацій особи взятої під варту.

Ключові слова: попереднє ув'язнення; особа, взята під варту; права засуджених, запобіжний захід.

Summary. The abstracts of the report describe the procedure for granting visits to detainees and identify the features of providing confidential legal advice to such persons. The changes to Art. 12 of the Law of Ukraine "On Pre-trial Detention" in terms of recording confidential legal advice to a detainee.

Keywords: pre-trial detention; a person taken into custody; rights of convicts, precautionary measure.

Кожна людина наділена певними невід'ємними правами, закріпленими в універсальних та регіональних документах, зокрема таких як: Загальна декларація прав людини 1948 р., Міжнародний пакт про громадянські та політичні права 1966 р. та Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права 1966 р., актуальна для європейського регіону Європейська конвенція прав людини і громадянина тощо [1]. Всі згадані нормативно-правові акти не залишають без уваги осіб, які позбавлені волі або утримуються під вартою. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права спеціально передбачає, що «всі особи, позбавлені волі, мають право на гуманне поводження і повагу до людської гідності» (ч. 1 ст. 10) [2; 3]. У свою чергу Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права аналогічно визначає, що

ув'язнені мають «право на найвищий досяжний рівень фізичного та психічного здоров'я» (ч. 1 ст. 10).

Усвідомлюючи нагальну необхідність і суттєві проблеми з реальним забезпеченням прав і свобод громадян, що перебувають в ізоляторах тимчасового тримання і особливо в слідчих ізоляторах 30 червня 1993 р. Верховною Радою було прийнято Закон України «Про попереднє ув'язнення», який вперше на законодавчому рівні визначав сутність попереднього ув'язнення як запобіжного заходу щодо підозрюваного, обвинуваченого (підсудного) та засудженого, вирок щодо якого не набрав законної сили (ст.1).

Законом визначено мету попереднього ув'язнення, підстави для нього, а також визначено установи для попереднього ув'язнення [4]. Окрім режиму, підстав звільнення осіб, що тримаються під вартою ту умов праці таких осіб особливу увагу приділено саме правам осіб, взятих під варту. Обсяг цих прав суттєво розширений порівняно з попередньою їх регламентацією, а їхній зміст у значній мірі відображає вимоги Міжнародних стандартів щодо прав осіб, взятих під варту, та спрямований на подальшу гуманізацію умов перебування у слідчих ізоляторах.

Варто зазначити, що за 28 років функціонування Закону України «Про попереднє ув'язнення», до нього вносилися зміни 33 рази! Останні датуються 14.07.2021 і стосуються суттєвого розширення прав осіб, яких попередньо ув'язнено в частині надання їм побачень (ст. 12). Вказане засвідчує, що питання забезпечення прав затриманих осіб, особливо права на правову допомогу є невід'ємною частиною кримінально-виконавчої політики нашої держави.

Не будемо зупинятися на загальному аналізі ст. 12 цього закону, а розглянемо детальніше, які ж саме зміни було запроваджено. Так, ч. 6. ст. 12 викладено у новій редакції, щоб гарантувати право на правову допомогу визначено перелік осіб, на побачення з якими має право особа взята під варту для конфіденційних юридичних консультацій, до них віднесено:

захисника (захисників) у кримінальному провадженні;

адвоката (адвокатів);

законного представника (представників), який (які) представляє (представляють) особу під час розгляду справ про адміністративні правопорушення, адміністративних, цивільних, господарських справ у суді;

юриста (юристів), фахівця (фахівців) у галузі права, який (які) представляє (представляють) особу в Європейському суді з прав людини;

якщо засуджений є неповнолітнім, - свій (свої) законний представник (представники) [5].

Із зазначеними особами попередньо ув'язнений має право на побачення з 8:00 години до 20:00 години, при чому немає значення чи це святковий, вихідний або звичайний робочий день.

Важливим є момент, коли попередньо ув'язнена особа відмовляється від побачення, так якщо ініціатором побачення є особи, визначені частиною шостою цієї статті, але особа, взята під варту, відмовляється від такого побачення, адміністрація місць для попереднього ув'язнення зобов'язана організувати таке побачення. У разі якщо особа, взята під варту, особисто та безпосередньо повідомляє осіб, визначених частиною шостою цієї статті, про небажання продовжувати побачення, таке побачення припиняється.

Також у запровадженій нормі чітко вказано, що побачення особи, взятої під варту, з особами, визначеними ч. 6 ст. 12, є конфіденційним, а присутність персоналу місця попереднього ув'язнення на побаченні можлива виключно за письмовою заявою особи, взятої під варту, чи осіб, визначених ч. 6 ст. 12.

Особливої уваги потребує розгляд механізму фіксації побачень, адже у новій редакції ст. 12 Закону України «Про попереднє ув'язнення» вперше запроваджено види фіксації конфіденційних юридичних консультацій особи взятої під варту, а саме:

аудіофіксація такого побачення забороняється;

відеофіксація такого побачення здійснюється відкрито. Особа, взята під варту, та особи, які до неї прибули, мають бути повідомлені про місце встановлення камери. Відеофіксація побачення камерою, про яку не повідомлено учасників побачення, забороняється;

відеофіксація побачення здійснюється у спосіб, що унеможливило фіксацію змісту документів, якими користуються особа, взята під варту, та/або особа (особи), яка (які) до неї прибула (прибули);

відеофіксація побачення здійснюється у спосіб, що унеможливило фіксацію змісту розмови особи, взятої під варту, з особою (особами), яка (які) до неї прибула (прибули) [5].

Зазначені зміни мають забезпечити належний доступ на правову допомогу особам взятим під варту та гарантувати дотримання принципу об'єктивності та неупередженості у кримінальному процесі. Проте виникає питання з реалізацією таких нововведень на практиці:

по-перше, не зрозуміло як забезпечуватимуться слідчі ізолятори технікою, яка має здійснювати тільки відеофіксацію, чи централізовано однаковими пристроями для усіх установ, чи це буде віддано на розсуд адміністрацій. Окрім цього, слід передбачити механічну неможливість здійснювати аудіозапис такими відеофіксуючими пристроями, в іншому разі підвищується ймовірність порушення норми про заборону аудіофіксації працівниками установ для попереднього ув'язнення, так званий «людський фактор», коли буде ввімкнено аудіофіксацію випадково – без прямого умислу, хоча не варто і забувати про усвідомлену, протиправну можливість отримання інформації у такий спосіб, для розкриття злочину;

по-друге, не визначено безпосередній механізм відеофіксації, а саме: ці пристрої мають бути встановлено стаціонарно у якомусь конкретно визначеному місці приміщення, де відбуватимуться такі конфіденційні консультації, чи відеокамера буде встановлюватися працівником установи для попереднього ув'язнення у кожному окремому випадку конфіденційної консультації і у місцях, які він вважає за потрібні.

Підсумовуючи варто вказати, що відбувається процес реформування національного законодавства у галузі прав людини, і прав засуджених, зокрема, тим самим йде його адаптація до сучасних загальноєвропейських стандартів поведіння із попередньо ув'язненими особами.

Список використаних джерел:

1. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права 1966 р. Міжнародний пакт ратифіковано Указом Президії Верховної Ради Української РСР № 2148-VIII (2148-08) від 19 жовтня 1973 р.

2. Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права: документ 995_042, чинний, поточна редакція – Ратифікація від 19 жовтня 1973 р., підстава № 2148-08.

3. Reyes H. Health and human rights in prisons / International Committee of the Red Cross. URL: <https://www.icrc.org/en/doc/resources/documents/misc/59n8yx.htm>.

4. Про попереднє ув'язнення. Закон України від 30.06.1993 № 3352-XII. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1993, № 35, ст. 360.

5. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення затриманому, підозрюваному, обвинуваченому, засудженому права на отримання правової допомоги. Закон України від 14.07.2021 № 1637-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1637-20#n110>.